

ПІВДЕНЬ УКРАЇНИ В ДОСЛІДЖЕННЯХ ПОЛЬСЬКИХ УЧЕНИХ

Ольга Поріцька

Bałkany na Ukrainie. Bułgarzy, Gagauzi i Albańczycy z ukraińskiego Budziaku / pod redakcją Wojciecha Lipińskiego. – Warszawa : WUW, 2014.

Польська етнологічна наука здавна, принаймні з кінця XIX ст., вирізнялася інтересом до вивчення не тільки теренів Польщі, але й сягала своїми зацікавленнями далеко за її межі. Цього року вийшла друком колективна монографія, присвячена Одещині, а саме Буджаку, — терену сучасної України, мало відомому польському читачеві, — «Bałkany na Ukrainie. Bułgarzy, Gagauzi i Albańczycy z ukraińskiego Budziaku». Дослідники приділили увагу побуту колишніх переселенців з Балканського півострова, які вже понад два століття живуть на Півдні України, покинувши свою батьківщину з різних причин. Цей регіон, на думку колег з Польщі, повен архаїзмів, мало-

знаний не тільки в Польщі, але й в Україні. У процесі польових досліджень учених цікавили як сучасний побут, господарське життя національних меншин у його різноманітності, народна архітектура, іноді повернення до традиційних, призабутих за радянських часів занять (наприклад, вівчарства), так і зміни в самоідентифікації в час активних глобалізаційних процесів.

З певними змінами український Буджак зберіг свою національну палітру. Структура населення задністрянської частини Одещини, за даними останнього перепису населення (2001), виглядала таким чином: українці — 40 %, болгары — 21 %, росіяни — 20 %, молдавани — 13 %, гагаузи — 4 %, представники інших народів — 2 %. Найбільш «балканський» район Одещини — Болградський, де проживають представники народів, які мігрували сюди з Балканського півострова: понад 45 тис. болгар, 14 тис. гагаузів і 1600 албанців становлять 80 % мешканців цього терену.

Одним з перших у польській літературі цей край згадував Юзеф Ігнацій Крашевський у нарисі «Wspomnienia Odessy, Jedyssanu i Budzaku» — як «землю ногайців або буджацьких татар» («буджак» з турец. «кут»). У розвідці Іги Ціхонь «Географія тотожності. Історія, зміни кордонів і етнічності в Буджаку», що входить до збірника, розглянуто в історичному аспекті формування національної палітри межиріччя Прута і Дністра. Найчисленнішою національною меншиною Буджака є болгары, тому не дивно, що їм присвячено найбільше статей. Серед них, зокрема, такі розвідки: «Болгарські переселенці в нових умовах Південної Бессарабії у першій половині XIX ст.» Олександра Ганчева (єдиного представника України у групі дослідників); «Бессарабські болгары

і Болгарія» Уршулі Камінської; «Школа та національне самовизначення в багатонаціональному середовищі на прикладі болгар Болградського району в Україні» Вероніки Польковської. Не обійшли увагою дослідники й міжетнічних взаємин у регіоні, цьому питанню присвячено статтю Матеуша Клоса «Про жорстку дружбу двох народів: аналіз гагаузько-болгарських стосунків у Буджаку». Актуальною залишається проблема взаємодії мови й самоідентифікації народу, на що звернув увагу своєю розвідкою «Функціонування гагаузької мови і її значення для самоідентифікації гагаузів українського Буджака» Яцек Червінський. Одну статтю у збірнику присвячено албанцям, які проживають у цьому краю (0,2 % населення) — «Албанці в Жовтневому — контексти етнічності» Аліни Качмарек. Статті ґрунтуються на матеріалах польових досліджень 2008—2013 років студентів Варшавського університету за темою «Задунайські переселенці в Буджаку». Сітку населених пунктів,

які підлягали вивченню, підбирали за такими критеріями, як проживання болгар в українському оточенні, змішане співжиття болгар і гагаузів у поселеннях, дослідження збереженості самоідентифікації представників різних етнічних спільнот у різнорідному, переважно українському, оточенні.

Показово, що фінансування експедицій здійснювалося Інститутом етнології та культурної антропології Варшавського університету, згодом — за рахунок гранта Міністерства науки та освіти Польщі. Така співпраця освітніх установ і Міністерства дає плідні результати і може слугувати прикладом для організації етнологічних дослідницьких проектів і в Україні.

На нашу думку, ознайомлення наукової громадськості України з поглядом іноземців на українські внутрішні міжетнічні проблеми буде цікавим і повчальним, а спосіб організації (гранти) експедицій слід брати на озброєння й вітчизняним освітньо-науковим установам.